

Ratovodstvo u svetlu savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća

Viceadmiral *LJUBIVOJE JOKIĆ*

Ratovodstvo kao upravljačka funkcija svakog strateškog sistema ima veliku ulogu i presudan značaj za njegovo efikasno funkcionisanje i za konačni ishod rata. Ono mora obezbediti uspešno prilagođavanje svih elemenata sistema oružanih snaga i društva promenjenim društvenim i borbenim uslovima. Otuda je ratovodstvo sastavni i nerazdvojni deo delatnosti priprema i vođenja rata. Međutim, kako se rat kao pojam u međuvremenu proširio na sve ljudske delatnosti u ratu, pod ratovodstvom u savremenom značenju tog termina podrazumevamo veštinu pripremanja i upotrebe oružanih snaga i ukupnih ratnih potencijala društva. Prema tome, ratovodstvo se, u najopštijem smislu, može definisati kao delatnost vrhovnog državnog rukovodstva u pripremama celokupnog društva za rat i vođenje rata u celini.

Rat kao društveno-istorijska pojava i ratovodstvo kao svrsishodna, organizovana i usmeravajuća aktivnost u pripremama i vođenju rata oblasti su u kojima se primena savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća najčešće začinje, a u svakom slučaju primarno aplicira i isprobava. Tehničko-tehnološki razvoj i primena svih oružja bitno utiču na ratovodstvo u celini, a posebno na efikasnost borbenih dejstava oružanih snaga, kao i na prilagodljivost same funkcije ratovodstva uslovima vođenja rata.

Savremeni svet se suočava s krupnim i ozbiljnim izazovima koji nisu samo društvene prirode, niti su posledice samo klasne, idejno-političke i razvojne polarizacije. Ipak, ti izazovi su postali bitni, pa i presudni za razvoj savremenog sveta, ali i za njegov opstanak, što zavisi od toga kako se oni shvataju i kako se rešavaju problemi razvoja i bezbednosti u okviru pojedinih nacionalnih politika u svetskoj zajednici. Zbog toga su opravdani strahovi onih koji tvrde da je savremeno čovečanstvo na sudbonosnom raskršću u pogledu izbora načina i smera svog razvoja.

Izazovi o kojima je reč su drugačije prirode od onih s kojima se čovečanstvo susretalo ranije izlazeći na raskršća istorijskih epoha. Sadašnje izazove čine uglavnom svi oni prodori koji se ostvaruju u sferi tehnike i tehnologije, omogućeni brzim razvojem nauke i stvaralačkom primenom njenih dostignuća. Takav razvoj nauke karakterističan je za ceo dvadeseti vek, a naročito za njegovu drugu polovinu.

Kad potenciramo prodore u sferi tehnike i tehnologije, onda imamo u vidu, pre svega, činjenicu da je retko kad do sada ili, možda, nikada kao sada, ukupan društveni progres bio tako snažno obeležen njegovom tehnološkom komponentom, i to ne samo u razvijenim već i u manje razvijenim zemljama. Značaj tehnološke komponente u ukupnom društvenom progresu proističe iz razvoja kvalitativno novih tehnologija, kao što su: informaciona tehnologija na bazi mikroelektronike, robotika, biotehnologija sa genetskim inženjerstvom, novi tzv. egzotični materijali, a u perspektivi se računa i sa novim izvorima i oblicima obnovljive energije, i isto tako obnovljivim repromaterijalima. Osim toga, u izgledu je i nova tehnološka revolucija u znaku superprovodnosti. Ovde nećemo nabrajati sva nova znanja i tehnološke postupke koji su omogućili prodor čoveka u kosmos, a koji se zajedničkim imenom nazivaju kosmičke tehnologije. Ali, ipak, treba reći da je nuklearna tehnologija najsnažnije obeležila ovaj naš vek, tako da je i čitava naša istorijska era nazvana nuklearnom.

Svaka od navedenih tehnologija, posebno one najpropulzivnije i sve skupa uzete, same po sebi nisu ni progresivne ni regresivne, ali nisu ni društveno neutralne.

Kakav će biti njihov uticaj na progres zavisi od opredeljenja vodećih društvenih snaga u čijem su posedu.

No, u svakom slučaju te nove tehnologije revolucionišu čitavu proizvodnu sferu i znače, u stvari, revolucionarni skok u razvoju proizvodnih snaga, što podrazumeva i njihov povratni uticaj na proizvodne odnose, odnosno na čitavu sferu nadgradnje. To, međutim, ne znači da tehnologija dobija značaj agensa društveno-istorijskih kretanja, tj. razvoja ljudske istorije i da u tom pogledu preuzima ono mesto koje je u dosadašnjoj istoriji imala klasna borba, kako neki filozofi i sociolozi neopozitivističke orijentacije jednostrano i nenaučno tvrde. Ali to svakako znači, da naučni napredak i tehnološki razvoj neslučenih razmera stvaraju mogućnosti za drugačije delovanje bitnih činilaca istorijskog razvoja ljudskog društva. U tom kontekstu treba sagledati nove mogućnosti. To je prvi vid simplifikovanog tumačenja složenog odnosa na višestranim i višeznačnim relacijama ljudski – tehničko-tehnološki činioци, a u krajnjoj liniji odnos celokupne baze i nadgradnje. Ne ulazeći u suštine tih odnosa, jer to i nije predmet ove rasprave, mora se, ipak, konstatovati nesporna činjenica da sve ma-

sovnija primena i korišćenje novih tehnologija u materijalnoj proizvodnji, i uopšte u proizvodnji života, unose bitne promene u sve društvene i privredne delatnosti, pa, razume se, i u odbrambeno-zaštitnu delatnost, odnosno u ratovodstvo u najširem smislu. Taj uticaj novih tehnologija na društvene pojave i procese ispoljava se prvenstveno u promenama u njihovoj fenomenologiji, ali i u njihovom sadržaju. Za našu temu, međutim, najvažnije je da se uoče nove mogućnosti i novi metodi u sagledavanju i usmeravanju tih pojava i procesa.

Rat kao društveno-istorijska pojava i ratovodstvo kao svrsishodna, organizovana i usmeravajuća aktivnost u pripremama i vođenju rata oblasti su u kojima se primena savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća najčešće začinje, a u svakom slučaju primarno aplicira i isprobava. Značaj te činjenice nije teško uočiti i shvatiti ako se, s jedne strane, ima u vidu podatak da u fundamentalnim istraživanjima i na razvoju tehnoloških inovacija radi oko 700.000 naučnih radnika u svetu, a oko 500.000 njih pokrivaju oblast vojnoindustrijskog kompleksa. S druge strane, primena tih dostignuća menja fenomenologiju rata i tehnologiju ratnog procesa, što znači da menja neke činioce snaga i uslova i neke principe ratne veštine i način vođenja rata, ali ne i njegovu društvenu prirodu, mada se i to dovodi u pitanje u nekim novim teorijskim pogledima i stavovima.

Najradikalniji vid problematizovanja društvene prirode rata u savremenim uslovima, naravno, pod znamenjem savremenih tehnologija, ispoljava se u negiranju određenja rata kao produžetka politike drugim (nasilnim) sredstvima. Uporište za tu tezu nalazi se u nesvrsishodnosti nekih vrsta i oblika rata, pre svega onih koji bi se vodili nuklearnim i drugim oružjima masovnog uništenja. Tu se očividno susrećemo sa drugim vidom simplifikovanja odnosa na relaciji tehničko-tehnološki faktor – subjektivni činioци. Naime, samo iz činjenice da neka nova oružja proizvedena na bazi modernih (visokih) tehnologija, zbog svojih osobina i vlastitih unutrašnjih zakonomernosti, gube svoju svrsishodnost, jer kao sredstvo dolaze u protivrečan odnos sa ciljevima politike, ne može se generalizovati zaključak da su već danas sva sredstva rata nesvrsishodna i da svaki rat ne može i nije nastavak politike drugim (nasilnim) sredstvima. Stoga se u uslovima raznovrsnosti i izobilja ratnih sredstava, neizbežno nameće, kao racionalan i produkti-

van, diferenciran pristup u promišljanju rata i procenjivanju mogućnosti i verovatnoće njegovog izbijanja i vođenja, i to ne samo sa stanovišta njegovih uzroka već i sa stanovišta njegovih mogućnih posledica u svakom konkretnom slučaju.

Kad govorimo o realno mogućnom ratu i ratovodstvu imaju se u vidu upravo ona oružja i ona vojna oprema proizvedena primenom novih tehnologija koja se, u postojećim limitima rata, mogu upotrebiti u određenom obimu i intenzitetu. No, i takva upotreba savremenih oružja i vojne opreme produkovane u oružanu borbu i ratovodstvo unose revolucionarne promene, menjajući, kako smo već konstatovali, neke njegove osnovne principe za koje se nekada smatralo da su nepromenljivi i da važe za sve vrste i oblike rata i uslove njegovog vođenja.

Međutim, uticaj savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća, posredstvom proizvodnje i upotrebe savremenih vrsta naoružanja i vojne opreme, ne ograničava se samo na sferu ratovodstva već se proteže i na oblast vojne politike, a i na celokupnu politiku zemlje, mada se u sferi ratovodstva taj uticaj najpre ispoljava i to u najkonkretnijem vidu.

Zbog toga je sagledavanje fenomenologije i prirode rata i ratovodstva u uslovima velikih tehničko-tehnoloških prodora i skokova, s gledišta fantastičnih novih humanih, ali pre svega destruktivnih, mogućnosti savremenog sveta, a posebno razvijenih zemalja, veoma važno za konceptualizaciju, razvoj i praktičnu primenu efikasnog sistema odbrane pojedinih zemalja, a posebno manje razvijenih, koje su najviše izložene svim vrstama pretnji i pritisaka, pa i u tehnološkoj oblasti.

SAVREMENI POGLEDI NA RAT I RATOVODSTVO

Prema marksističkom shvatanju, rat je društveno-istorijska pojava koja predstavlja najgrublji i najdrastičniji oblik društvenog sukoba. On je stalni pratilac razvoja klasnog društva u kome dominira sila. Dakle, nasilje je imanentno klasnom društvu, pa i socijalizmu u onoj meri u kojoj je socijalističko društvo, kao prelazno, još uvek klasno. Ali, klasna borba ne vodi se samo između socijalnih grupa, slojeva i klasa unutar globalnih društava već, posredstvom politike, i u međunarodnim razmerama. Taj i takav odnos

rata i politike uočen je i definisan još u predmarksističkoj eri na spoznajama nemačke klasične filozofije, pre svega Hegelove, čiji je najdosledniji sledbenik u oblasti filozofije rata bio, Karl fon Klauzevic. Rat je, kako kaže Klauzevic »akt sile usmerene na to da protivnika prinudimo na potčinjavanje našoj volji«. ¹ Naravno, sadržaj i oblici ispoljavanja te sile zavise od raspoloživih sredstava rata i od karaktera političke vlasti, jer prema Klauzevicu, »rat nije ništa drugo do državna politika produžena drugim sredstvima«. ² Ta tvrdnja, dakako, važi i za savremene uslove, kako je već istaknuto, uprkos njenim neargumentovanim ili bar nedovoljno argumentovanim osporavanjima.

Uzroci nastajanja rata su u klasnoj strukturiranosti društva i protivrečnostima u njemu koje proističu iz njegove klasne strukture. Franc Mering je uzročnost rata objasnio kao poslednje sredstvo za izravnavanje zaoštrenih istorijskih suprotnosti kada nagomilane suprotnosti u klasnom društvu dostignu svoj vrhunac i kada se ne mogu rešiti na drugačiji način. ³

Rat kao dvostrani proces međusobne destrukcije i negiranja suprotstavljenih strana, neminovno narušava (usporava, zaustavlja ili prekida) razvoj pojedinačnih globalnih društava, ali i svetskog društva. To posebno važi za savremene društveno-političke i ekonomske uslove koje karakteriše opšta, mada ne i simetrična međuzavisnost u svetskoj zajednici. U takvim uslovima se ratne akcije, različitog obima i intenziteta, nezavisno od toga da li ih nazivamo ratom ili sukobom u širem smislu, izazivaju, podstiču i dešavaju čak i češće nego u prošlosti, uz angažovanje sve većih ljudskih i materijalnih potencijala, zahvatajući sve šire prostore i uz maksimalno relativiziranje vremena kao faktora rata, pri čemu vreme, u određenim okolnostima, može poprimiti i značenje prostorne dimenzije ratnih operacija.

Rat je očevidno postao veoma kompleksna društvena pojava ne samo zbog toga što se multiplikuju svi njegovi bitni činioци već i zbog toga što on više ne sadrži samo oružanu borbu, iako ona i dalje ostaje njegov glavni sadržaj, već i druga, neoružana dejstva. U savremenim ratovima ogroman značaj, a ponekad i presudan, dobijaju, pored oružanih dejstava, političke, propagandne, psihološke, eko-

¹ K.F. Klauzević, *O ratu*, »Vojno delo«, Beograd, 1951, str. 41.

² *Isto*, str. 35.

³ F. Mering, *Ogledi iz istorije ratne veštine*, »Vojno delo, Beograd, 1955, str. 351.

nomske i druge akcije i aktivnosti, odnosno dejstva. Dakle, rat vođen u savremenim uslovima integriše disjuktivna dejstva iz svih oblasti ljudskog delovanja i predstavlja problem koji mora biti jedinstveno rešavan na nivou društva kao celine, pa čak i na nivou svetske zajednice.

Zbog toga je rat, kao specifična društvena pojava, i dalje ostao sastavni deo politike savremenih država i ljudskog društva u celini, a sve više postaje i njen činilac, bez obzira na to što su njegove negativne posledice pojačane, a oblici ispoljavanja suštinski izmenjeni. Ratovi su, dakle, postali izrazito kompleksni društveni sukobi, ali su i dalje ostali najdrastičniji oblik sukoba između različitih klasa ili se klasni sukob posredstvom državne politike vodi između vladajućih klasa različitih društava, čiji su interesi došli u međusoban sukob. Ratovi se vode i dalje između različitih etničkih grupacija, ljudskih zajednica različitih ideologija, odnosno različitih društveno-ekonomskih sistema, različitih konfesija (verski ratovi), između država različite privredne strukture i stepena razvijenosti, što se, opet, u krajnjoj liniji (sem u slučaju verskih ratova, koji su uvek u svojoj suštini iracionalni) svodi na direktnu ili posredovanu klasnu borbu.

Podsećanje na već poznate marksističke stavove o društvenoj prirodi, suštini i pojavnosti rata, nije imalo drugu svrhu nego da se uoči izvesno proširenje obima pojma rata u kontekstu savremenih društveno-istorijskih uslova, čiji su bitan konstitutivni element savremena tehničko-tehnološka dostignuća. Na taj način će se lakše uočiti i bolje shvatiti novine u obimu i sadržaju pojma ratovodstva koji bi, odvojen od pojma rata, tj. od delatnosti priprema i vođenja rata, bio apstraktan pojam. U stvari, ovaj drugi je izveden iz prvog, ili, bolje rečeno sastavni je deo prvog. Ratovodstvo kao skup svrsishodnih, organizovanih i usmeravajućih akcija i aktivnosti u pokretanju i angažovanju svih ratnih potencijala u pripremama i vođenju rata, kao upravljačka funkcija svakog strateškog sistema, u našem slučaju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, ima veliku ulogu i presudan značaj za njegovo efikasno funkcionisanje i za konačni ishod rata. Ono mora obezbediti uspešno ciljno prilagođavanje svih elemenata sistema oružanih snaga i društva promenjenim ili očekivanim društvenim i borbenim uslovima rata u odgovarajućem prirodnom ambijentu i odgovarajućem vremenu i prostoru. Otu-

da je delatnost ratovodstva sastavni i nerazdvojni deo delatnosti priprema i vođenja rata, pa se pouzdano može tvrditi da se ratovodstvo u praksi javlja s pojavom rata, mada je teorijski definisano tek početkom prošlog veka.

Termin ratovodstva (*KRIGSFÜHRUNG*), koliko se do sada zna, prvi je upotrebio Klauzevic u svom delu *O ratu*, podrazumevajući pod ratovodstvom veštinu upotrebe sredstava u borbi.⁴ Precizirajući termin »ratovodstvo« Klauzevic, ističe da se on tiče samo upotrebe oružanih snaga i da obuhvata »raspored i vođenje borbene delatnosti«.⁵

Tako (uže) shvaćen pojam ratovodstva potpuno je odgovarao Klauzevicevom shvatanju pojma rata. Za njega u pojmu rata nema ničeg izvan oružane borbe, što je, možda, i bilo tačno u njegovo vreme.

Međutim, kako se rat kao pojam u međuvremenu znatno proširio, protežući se na sve ljudske delatnosti u ratu, kao neoružana dejstva u direktnoj ili indirektnoj funkciji oružane borbe, pod ratovodstvom u savremenom značenju tog termina podrazumevamo veštinu pripremanja i upotrebe oružanih snaga i ukupnih ratnih potencijala društva u ratu. Istorijski gledano, obuhvatnost i sadržina tog pojma, kao, uostalom, i pojma rata, kretali su se od njegovog redukovanja samo na vojni aspekt (oružanu borbu), pa do njegovog proširenja na ukupnu državnu delatnost u pripremanju i vođenju rata. Gledišta pojedinih autora na sadržaj ratovodstva i sada su prilično različita. U komunikaciji su razne teoreme u kojima se pojam ratovodstva radikalno sužava ili, pak, proširuje. S tim u vezi su i sasvim pogrešne i neadekvatne identifikacije ratovodstva sa najširim pojmom »narodna odbrana«, ratnom veštinom i strategijom. Neodrživost tih stanovišta, naravno, ne treba posebno naglašavati.

U savremenom određenju pojma ratovodstva, mora se poći od savremenih uslova vođenja rata i njegove sadržine i prirode kao kompleksne društvene pojave. Ne upuštajući se u detaljniju psiholingvističku analizu sintagmi upravljanje ratom ili rukovođenje ratom, sažetih u kovanici – ratovodstvo, po uzoru na izvorni izraz iz nemačkog jezika, čini se da je sasvim tačna tvrdnja, napred iskazana, da se ratovodstvo ne može svoditi samo na »raspored i vođenje borbene delatnosti«, odnosno na vojnu komponentu rata i

⁴ K.F. Klauzević, *isto*, str. 91.

⁵ *Isto*, str. 92.

to samo u izvršenju a ne i u pripremama, ali ga ne možemo ni proširivati na ukupnu delatnost najviših državnih organa u miru, kao što ni pojam rata ne možemo ne razlikovati od političkih, ekonomskih, kulturoloških i dr. procesa koji podrazumevaju nadmetanje, konkurenciju, pa i borbu bez primesa subverzije ili upotrebe drugih nasilnih sredstava. U tom smislu ratovodstvo se shvata kao sveobuhvatna, svrsishodna, organizovana i usmeravajuća delatnost najviših organa države u pripremanju i aktiviranju svih potencijala zemlje za vođenje rata i samo vođenje rata.

Za razliku od klasične definicije rata koja je jednoznačna u pogledu sadržaja (oružana borba) i periodizacije (samo period vođenja rata), savremeno poimanje ratovodstva obuhvata dva perioda trajanja ove delatnosti (pripremni i izvršni) i najmanje tri komponente sadržine te delatnosti: vojnu, političku i ekonomsku.

Prema tome, ratovodstvo se može definisati u najopštijem smislu kao delatnost vrhovnog državnog rukovodstva u pripremama i vođenju rata u celini. Njegovu suštinu čini rukovođenje pripremama celokupnog društva za rat, posebno osnovnih faktora ratnog potencijala – političkih, vojnih i ekonomskih i kombinovanje tih faktora u procesu vođenja rata.

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji funkcija ratovodstva je jedinstvena za celinu jugoslovenskog prostora. Predsedništvo SFRJ, kao najviši organ države, nadležno je za donošenje odluke o upotrebi oružanih snaga SFRJ, objedinjavanje, usmeravanje i koordinaciju ratne funkcije svih državnih i samoupravnih organa na svim nivoima vojnog, političkog i ekonomskog organizovanja. Nijedna od navedenih komponenti ratovodstva nema primat nad drugima, jer su sve tri bitne za uspešno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata. Ako aktivnosti iz okvira jedne komponente prethode aktivnostima iz okvira drugih, to nikako ne znači apriornu prednost jednih u odnosu na druge aktivnosti, već znači određeni redosled stvari ili promenu prioriteta u konkretnim postupcima, odnosno u konkretnim situacijama i uslovima vođenja rata.

Ratovodstvo kao društveni odnos i kao funkcija Predsedništva SFRJ, koje je prema Ustavu kolektivni šef države i kolektivni vrhovni komandant oružanih snaga, obuhvata dve subfunkcije – rukovođenje i komandovanje, od kojih

svaka ponaosob nosi obeležja vladajućeg društvenog odnosa u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja i odnosa imanentnih vojnoj organizaciji.

Otuda se u procesu ratovodstva, podjednako u periodu priprema, kao i u periodu vođenja opštenarodnog odbrambenog rata, kombinuju i uspostavljaju različiti tipovi odnosa na principima subordinacije, koordinacije i saradnje.

Ti odnosi se uspostavljaju i na nižim nivoima organizovanja, s tim što se u borbenim dejstvima princip saradnje zamenjuje principom sadejstva.

UTICAJ SAVREMENIH TEHNIČKO-TEHNOLOŠKIH DOSTIGNUĆA NA RATOVOĐSTVO

Ne ulazeći u opis i obrazloženje impresivnih rezultata tehničko-tehnološkog razvoja u gotovo svim granama tehničkih nauka i veština, sa stanovišta ratovodstva, kao središnjeg problema i predmeta ovog razmatranja, veoma je važno da se uoči jedna relativno mlada tehnička disciplina, koja predstavlja neku vrstu simbioze računarskih i komunikacijskih sistema, čiji je zajednički imenitelj – mikroelektronika. Povezivanjem te dve vrste sistema stvorena je nova vrsta tehnologije koja je dobila naziv telematika. Ta nova tehnologija dobija veliku primenu u vojnoj delatnosti, posebno u ratovodstvu, jer stvara sigurne tehnološke pretpostavke prenosa i korišćenja informacija i u najnepovoljnijim uslovima. Telematika stvara pogodan informacioni ambijent ratovodstva, jer je u mogućnosti da prostor i vreme sužava i proširuje, već prema potrebi, gotovo do krajnjih granica u oba smera.

Time se naznačuje samo jedan smer uticaja tehničko-tehnološkog faktora na ratovodstvo, koje je, inače, dvostruko uslovljeno tehnološkim razvojem i dostignućima.

Drugi smer uticaja je određen razvojem, proizvodnjom i upotrebom savremenog naoružanja i vojne opreme baziranim na novim tehnologijama. U ovom drugom slučaju radi se o bitnim izmenama u načinu vođenja oružane borbe, borbenih dejstava i vođenju rata u celini. Ova uslovljenost je u principu obostrana, ali se u praksi, po pravilu, pokazuje asimetričnom, s obzirom na razlike u tehničkoj opremljenosti suprotstavljenih strana.

Ratovodstvo je oduvek bilo uslovljeno tehničko-tehno-
loškim činiocem u oba navedena smisla, naročito upotre-
bom savremenog naoružanja i vojne opreme zasnovanim
na novim tehnologijama. Tu zakonomernost rata, kao
društvene pojave utvrdio je još Fridrih Engels, na primeru
uvođenja u naoružanje vatrenog oružja koje je delovalo re-
volucionarno na sam način ratovanja.⁶ Dok su promene u
proizvodnji novih oružja bile neznatne, dotle su i promene
u načinu vođenja oružane borbe i rata, takođe, bile neznat-
ne, ali su zato te promene bile revolucionarne kada su
nove vrste oružja bile potpuno drugačije od postojećih.

Uslovljenost ratovodstva tehničko-tehno-
loškim razvojem i dostignućima u toj oblasti, čini se nikada nije bila
veća nego sada. To je i razumljivo, budući da kvalitativno
nove mogućnosti savremenih sredstava rata, bilo da je reč
o nuklearnim ili nekonvencionalnim, iz osnova menjaju na-
čine izvođenja borbenih dejstava, obim i način angažovanja
ljudskih i materijalnih potencijala, zatim odnos činilaca
koji određuju obim i kvalitet ratnih potencijala i položaj
oružanih snaga u užem i širem okruženju, s obzirom na
koncepte proširenog ratišta i vojišta. Zbog toga je primena
novih tehnologija bitan uslov efikasnosti ratovodstva u ce-
lini, i posebno borbenih dejstava oružanih snaga, kao i pri-
lagodljivost same funkcije ratovodstva uslovima vođenja
rata.

Razvoj i proizvodnja novih vrsta oružja primorali su
organe ratovodstva u svim savremenim armijama sveta da
menjaju pristupe u izboru oblika i načinu vođenja rata, da-
jući veći značaj pripremanju društva i oružanih snaga, i po-
sebno pripremanju za izvođenje dejstava na svim nivoima
ratne veštine, tako da dođu do punog izražaja svi paramet-
ri moći novih oružja i oružanih snaga, koji se vidno ispo-
ljavaju u njihovoj brzini pokreta i jačini dejstva, dubini
prodora, odnosno rasporeda snaga, rastresitosti borbenog
poretka i u odnosu obima i kvaliteta sredstava ratne teh-
nike, na jednoj, i ljudstva na drugoj strani.

Osnovne promene u ratovodstvu, koje se najčešće is-
poljavaju kao posledica uticaja primene savremenih teh-
ničko-tehno-
loških dostignuća, moguće je obuhvatiti u sle-
dećih nekoliko elemenata:

⁶ F. Engels, *Izabrana vojna dela*, I knjiga, »Vojnodelo«, Beograd, 1953, str. 14.

- 1) menja se pristup iznenađenju, pogotovo strategijskom, bilo da se radi o njegovom postizanju bilo o njegovom sprečavanju;
- 2) menja se pristup izvođenju osnovnih strategijskih radnji (mobilizacija, koncentracija, strategijski razvoj) u smislu njihovog uspešnog izvođenja u toku ratnih dejstava i sprečavanja ometanja i remećenja;
- 3) sve više se nameće nužnost da se oružane snage drže u stanju strategijskog rasporeda, tako da budu sposobne da momentalno otpočnu sa dejstvima;
- 4) menja se način ostvarivanja strategijskih ciljeva, s tim što se strategijski nivoi rukovođenja mogu decentralizovati, čime se stvaraju mogućnosti da se neposredno izvršavaju ciljevi rata na nižim nivoima;
- 5) u ostvarivanju ratnih ciljeva sve više su u upotrebi nevojne snage (političke, ekonomske, psihološko-propagandne itd.);
- 6) celo nacionalno ratište, odnosno ratište jedne države moguće je pretvoriti u operacijski prostor;
- 7) pripremanje borbenih dejstava postaje sve složenije, ali i presudnije za uspeh u vođenju oružane borbe i ishod rata;
- 8) pojavljuju se novi načini izvođenja borbenih dejstava (na primer, »dejstva sa distance«), koja mogu primeniti samo najrazvijenije zemlje;
- 9) menja se pristup izvođenju svih oblika manevra (frontalnog proboja, vertikalnog i horizontalnog obuhvata, obilaska, infiltracije, udara iz pozadine) u smislu dobijanja većeg značaja kombinovanja različitih oblika manevra;
- 10) menja se pristup oblicima oružane borbe u smislu sve veće dominacije kombinovanog oblika;
- 11) menjaju se postojeći i pojavljuju novi sadržaji u tehnologiji vođenja oružane borbe i rata u celini;
- 12) primena novih tehnologija, posebno mikroelektronike, zahteva nov komunikacioni odnos u procesu vođenja oružane borbe i rata;
- 13) razlike u tri osnovna smera uspostavljenih veza i odnosa (vertikalnom, horizontalnom i dijagonalnom) moguće je smanjiti na minimum, što olakšava njihovo kombinovanje;
- 14) digitalizacijom sistema veza i primenom informatičke tehnologije, pribavljanje, obrada, prenos i korišćenje potrebnih informacija postaje sigurnije, kvalitetnije, što je

u ratovodstvu posebno važno. Ali, i u ovom domenu se vodi žestok ali nevidljiv rat, i to podjednako u miru, kao i u ratu. Možemo ga uslovno nazvati – elektronski rat. U tom ratu manifestuju se svi kontroverzni uticaji tehničko-tehnoloških dostignuća na ratovodstvo i u tom smislu on predstavlja paradigmu za razumevanje dijalektike savremenog rata i ratovodstva.

S U M M A R Y

DIRECTION OF WAR IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY TECHNOLOGICAL ACHIEVEMENTS

As the management function of every strategic system the direction of war plays a major role and has decisive significance for an efficient functioning of the system and for the outcome of the war. It must ensure the effective adaptation of all elements of the armed forces and social systems to changed conditions in war. The direction of war is therefore a constituent and inseparable part of preparations for war and its waging. However, since the definition of war as phenomenon has become so wide that it is to encompass all human activities in the time of war, under the term of direction of war in its modern sense we understand the art of preparation and utilization of the armed forces and overall war resources of society. The direction of war can be therefore defined, in most general sense, as activities of the supreme state leadership in preparations of the entire society for war and direction of the war as a whole.

War as a social-historical phenomenon and the direction of war as a purposeful, organized and conducting activity in preparations for and waging a war are domains in which the application of modern technological achievements is in most cases initiated and in any case finds its primary application and undergoes tests. Technological development and application of all weapons and armaments essentially influences the direction of war as a whole, particularly reflecting themselves to the effectiveness of combat operations of the armed forces, also to the adaptability of the very functions of direction of war to the conditions under which the war is waged.

R É S U M É

L'ART LA CONDUITE DE LA GUERRE A LA LUMIERE DES REALISATIONS TECHNIQUES-TECHNOLOGIQUES MODERNES

La conduite de la guerre en tant que fonction de direction de chaque système stratégique joue un grand rôle et est d'un intérêt décisif dans le fonctionnement efficace de ce dernier et pour l'issue définitive de la guerre. Elle doit assurer une adaptation efficace de tous les éléments du système des forces armées et de la société aux conditions sociales et de combat changées. C'est pourquoi l'art de la conduite de la guerre fait partie intégrante et indissoluble des activités que représentent les préparatifs et la conduite de la guerre. Pourtant, si la guerre, proprement dite, s'est propagée entre-temps vers tous les

secteurs d'activité humaine en guerre, la conduite de la guerre dans son acception moderne comprend l'art de la préparation et de l'utilisation des forces armées et de l'ensemble des potentiels de guerre de la société. Par conséquent, dans son acception très générale, l'art de la conduite de la guerre peut être définie en tant qu'activité du ressort de la haute autorité d'Etat en matière de préparatifs de la société toute entière pour la guerre et pour la conduite de la guerre.

La guerre en tant que phénomène socio-historique et l'art de la conduite de la guerre, en tant qu'une activité organisée et directrice dans les préparatifs et dans la conduite de la guerre, constitue les domaines dans lesquels des réalisations techniques-technologiques modernes sont conçues, et en tout cas, connaissent leurs premières applications et essais. Le développement technique-technologique et l'application de toutes les armes influent essentiellement sur l'art de la conduite de la guerre dans son ensemble, notamment sur l'efficacité des actions de combat des forces armées, ainsi que sur l'adaptabilité de la fonction de l'art de la guerre, proprement dite, aux conditions dictées par la conduite de la guerre.

РЕЗЮМЕ

ВЕДЕНИЕ ВОЙНЫ В ЦЕЛОМ В СВЕТЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНИЧЕСКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ДОСТИЖЕНИЙ

Ведение войны в целом как функция управления любой стратегической системы, имеет большую роль и решающее значение для ее эффективного функционирования и для окончательного исхода войны. Оно должно обеспечить успешное приспособление всех элементов системы вооруженных сил и общества к измененным общественным и боевым условиям. Поэтому *ведение войны в целом* и является составной и неотъемлемой частью деятельности по подготовке и ведению войны. Однако, так как война, как понятие, тем временем распространилась на всю человеческую деятельность в военное время, под *ведением войны в целом* в современном значении этого термина, подразумевается искусство подготовки и употребления вооруженных сил и совокупных потенциалов общества. При этом *ведение войны в целом*, в самом обобщенном смысле, можно определить, как деятельность верховного государственного руководства в подготовке всего общества к войне и ведению войны.

Война, как общественно-историческое явление, и *ведение войны в целом*, как целесообразная, организованная и направляющая деятельность в подготовке и ведении войны, являются сферами, в которых наиболее часто начинают применяться современные технико-технологические достижения, но в любом случае первоочередно используются и испытывают. Технико-технологическое развитие и применение новых оружий существенно влияют на *ведение войны в целом*, в частности на эффективность боевых действий вооруженных сил, а также на приспособляемость самой функции *ведения войны в целом* к условиям ведения войны.